

Korpen, del I

Once upon a midnight dreary, while I pondered, weak and weary,
Over many a quaint and curious volume of forgotten lore—
While I nodded, nearly napping, suddenly there came a tapping,
As of some one gently rapping, rapping at my chamber door.
“’Tis some visitor,” I muttered, “tapping at my chamber door—
Only this and nothing more.”

Ah, distinctly I remember it was in the bleak December;
And each separate dying ember wrought its ghost upon the floor.
Eagerly I wished the morrow;—vainly I had sought to borrow
From my books surcease of sorrow—sorrow for the lost Lenore—
For the rare and radiant maiden whom the angels name Lenore—
Nameless *here* for evermore.

Edgar Allen Poe's dikt *The Raven* handlar, som bekant, om en talande korp som tränger sig in i diktjagets hem och bosätter sig på en byst av Pallas Athena. Ja, den säger egentligen bara ett enda ord, "nevermore", men detta enda ord räcker som svar på diktjagets alla förhoppningar, drömmar och illusioner, alla hens försök att hitta en utväg. Ett enda ord som obönhörligt stänger dörren, och som alltid placeras i strofens korta slutrad. Som i den femtonde:

“Prophet!” said I, “thing of evil!—prophet still, if bird or devil!—
Whether Tempter sent, or whether tempest tossed thee here ashore,
Desolate yet all undaunted, on this desert land enchanted—
On this home by Horror haunted—tell me truly, I implore—
Is there—*is* there balm in Gilead?—tell me—tell me, I implore!”
Quoth the Raven: “Nevermore.”

Hopplösheten i diktjagets situation dunkas in genom att rad 2, 4, 5 och 6 i diktens alla arton strofer rimmar på sista stavelsen i detta "nevermore". Sjuttiofå enstaviga rim, en utmaning för en översättare, i synnerhet om man arbetar med ett språk med mindre resurser än engelskan. Uppgiften förenklas kanske något av att slutorden i rad 4 och 5 hos Poe alltid är identiska, men å andra sidan krävs ju då att man får upprepningen att verka naturlig.

Ännu knepigare, föreställer jag mig, är inrimmen. Första raden i varje strof innehåller ett tvåstavigt inrim ("Once upon a midnight dreary, while I pondered, weak and weary"), medan tredje och fjärde raden innehåller ett tredubbelt sådant ("While I nodded, nearly napping, suddenly there came a tapping, / as of some one gently rapping [...]"). Effekten blir, så upplever i alla fall jag saken, att de tvåstaviga inrimmen "driver på" tempot och blir en bild av diktjagets oro, och att denna oro så att säga stegras – inför kollisionen med det orubbliga slutrimmet – när det tredubbla inrimmet kommer efter det dubbla. Enda undantaget är den andra strofen, där Poe har tredubbla inrim både i rad 1/2 och 3/4, som för att markera att även vi skall särskilt lägga märke till – "distinctly remember" – denna strof där bakgrunden presenteras, förlusten som ligger bakom diktjagets låsning.

Ja, som ni märker är jag ute och cyklar ännu mer än vanligt. Metrisk diktanalys ligger definitivt utanför mitt kompetensområde. Jag har inte ens gett mig tid att leta reda på den berömda artikel där Poe själv beskriver hur och med vilken beräkning han byggt upp sin dikt. "Inte gett mig tid", skriver jag, men sanningen är förstås att jag inte vill riskera att upptäcka

att jag har fel och bli tvungen att förpassa denna text till papperskorgen. Att dikten fastnat i mitt huvud beror antagligen på att jag häromåret fick bistå min far när han försökte lära sig en liten samling dikter utantill. Han hade vid det laget förlorat det mesta av sin rörelseförmåga genom en ryggskada och höll på att bli helt blind. Det han i första hand ville ha med sig i mörkret var Pär Lagerkvists ”Det är vackrast när det skymmer”, Horatius ode om vikten av att plocka dagen, och ett stycke av Dan Andersson som handlade om vad som hände efter döden och att man kanske inte behövde oroa sig för det. Och så ”Korpen”. Eller åtminstone dess femtonde strof, den med ”finns i Gilead ännu balsam?”. Ord som är hämtade ur gamla testamentet, Jeremias 8:22: ”Finnes då ingen balsam i Gilead / finnes ingen läkare där?”¹

Vi jobbade alltså inte med det engelska originalet, utan med Viktor Rydbergs svenska översättning. Den definitiva versionen, som trycktes 1882 i *Dikter. Första samlingen*. Men jag tänkte istället bjuda er på den ovanligare första versionen, tryckt i *Ny illustrerad tidning* den sjätte januari 1877 och möjligen levererad lite ”i hast” (jag skall förklara det närmare nästa gång). Det är, som sagt, inte den lättaste dikten att ge sig på att översätta. En förutsättning är väl (inbillar jag mig) att man själv är bekant med den där svarta fågel, men det var nog inget problem i detta fallet. Värre då det tekniska, och särskilt rimmen. Men nu får jag sluta pladdra och låta er själva bedöma resultatet. Vill ni läsa det bredvid originalet så hittar ni det ju lätt det senare på nätet (poe+raven).

Trött en natt jag satt och drömde vid en gammal bok, där glömde 1
underlige forntidstankar svävade min syn förbi.

Knappt jag börjat slumra, förr än något knackade på dörren,
något pickade på dörren – ticketick det ljud däri.

Upp jag blickade och sade, väckt ut ur mitt drömmeri:
”nä, stig in! vem söker ni?”

Aldrig går det ur mitt minne: årets sista natt var inne, 2
i mitt rum, som i mitt sinne, skred dess skuggors tåg förbi.

Längtande till morgonstunden, höll jag mig vid boken bunden;
ack, men djupt i hjärtegrunden, ack, som alltid, ljud däri,
hennes namn, som här förklungit – Leonor det klingar i
änglasfärers harmoni.

Är det vinden nu, som viner i de purprade gardiner? 3
Hur det prasslar, hur det rasslar i de tunga draperi!

Och vad annat förr mig hände, aldrig sådan skräck jag kände,
aldrig hemskare sig tände flamman i min fantasi,

och jag viskar, icke hörbart, blott att varda skräcken fri:
”stig då in! vem söker ni?”

Snart jag övervann min häpnad; som en man med mod beväpnad 4
sade jag: ”vem ni må vara, så förlåt mitt bryderi!

Jag var sänkt i slummer, förr än eder knackning ljud på dörren
sakta, sakta, knappt att akta ... Kom, se nu är vägen fri!”

Ut jag såg i förstugången, men vad såg jag väl däri?
Endast skuggors feeri.

---

¹ Orten Gilead var i forntiden berömd för sitt läkande balsam. Företaget som utvecklade ett av de första läkemedlen mot Covid-19 heter, som ni kanske noterat, Gilead Sciences, Inc.

- Ut min blick i mörkret irrar, in i nattens djup han stirrar, 5
och en dröm min själ förvirrar med onämnelig magi.
Ej den djupa tystnad störes ... ”Leonor!” det viska höres,
”Leonor!” det ljud tillbaka. O, vad smärta ljud däri!
Vilka äro de som växla detta kvävda hjärteskri?
Jag och eko, endast vi.
- Medan så mitt inre flammar, står jag åter i min kammar, 6
och vad hör jag? Än en knackning. Något hemligt är däri!
Hastigt rinner mig i hågen: åh, det är på fönsterbågen!
Still, I tankar, I som frågen, vad av detta månede bli,
still, mitt hjärta, tills jag funnit, att det mystiska häri
var – en vind, som flög förbi!
- Ha, då fönstret upp jag kastar, in en korp i rummet hastar 7
– vilken fågel, vilken uppsyn! Sekler skönjas ju däri.
Upp till dörrens karm han svingar, sätter sig med fällda vingar
på en marmorbild av Pallas, stannar där, från tvekan fri,
ja, på bysten över dörren sitter han så trygg och fri
som i skogens sceneri.
- Vad? Jag tror, att hans besatta uppsyn lockar mig att skratta. 8
Kan hans min, den vishetsdryga, läka min melankoli?
Sändebud från nattens länder, dit du kanske återvänder,
gamle korp från Stygens stränder, säg, då du min gäst vill bli,
säg ditt namn i underjorden, säg, hur nämnes du däri?
Korpen svarade: Förbi.
- Underligt jag fann det vara, att en fågel så kan svara; 9
fast hans svar var ett ord bara och med föga mening i,
ty bland alla mänskosöner vem har rönt vad här jag röner,
att en kolsvart fågel kröner dörrens karm så trygg och fri,
sitter på en bild af Pallas som i skogen trygg och fri,
kallande sig själv Förbi?
- Korpen, som allt jämt vill tjäna till en hjälmkam åt Athena, 10
sade detta ord allena; han har tömt sin själ däri.
Ej den djupa tystnad stör han, ingen enda fjäder rör han.
– ”Hopp och vänner flugit från mig; snart väl skiljas även vi”,
så jag sade: ”när är stunden, då vi skiljas, även vi?”
Korpen sade då: förbi.
- Att en fågel så kan svara hör ju till det underbara; 11
dock, han säger ett ord bara, som han kanske övats i
av en skald, vars hårda öde, förrn han lades till de döde,
ville, att hans strängar ljöde till det enda ord: förbi
– att hans sång, den brystna, ljöde i det enda hjärteskri:
förbi, förbi!

- Mitt för dörr och korp jag rycker soffan fram, ty, som jag tycker, 12
bör den underliga gästen mildra min melankoli,
och på soffans sammet sänker jag mig ner och eftertänker
vad i fågelns ögon blänker, vad det är för trolleri
i hans dystra Hadeskepnad, vad det är för mening i
detta hesa rop: förbi.
- Så jag länge överväger, ej ett enda ord jag säger, 13
korpens stirrar – hu, han äger i sin blick en hemsk magi!
Tankfull lutar jag mitt sjuka hufvud mot det sammetsmjuka
hyende, vars purpur lampan sprider skiftningar uti.
Ack, den tid, då hennes huvud lutade i svärmeri
mot dess purpur, är förbi!
- O, igenom rummet simma ambraskyar som en dimma! 14
Lyss! jag tycker mig förnimma änglars tysta steg däri.
Fören I från Gud en hälsning, kommen I med hopp och frälsning,
frälsning, ack, från hennes minne, som min ande fångslats i?
O, är ögonblicket inne, då min själ kan varda fri?
– Korpen ropade: förbi!
- Du profet och leviatan, kanske fågel, kanske satan, 15
slungad hit av mänskofrestarn eller stormens raseri,
säg min arma själ, som lider, som besegrad ännu strider,
i vars spår förtvivlan skrider – säg, vad änden månne bli!
Finns i Gilead ännu balsam, finns ett hopp att varda fri?
Korpen svarade: förbi!
- Du profet och leviatan, kanske fågel, kanske satan, 16
säg mig vid den Gud vi dyrka och vi alla leva i,
väntar ingenstädes freden? Förer ej den tunga leden
till ett fjärran saligt Eden, där jag åter slutas i
hennes famn, vars namn ju klingar uti himmelsk harmoni?
Korpen svarade: förbi!
- Bort demon! Vik genast hädan till den djupa avgrund, dädan 17
hit du lände! Ut i natten! Höj du där ditt hesa skri!
Lämna ej ett dun till minne av det ord, som kvalt mitt sinne!
Är ej ögonblicket inne, att du lämnar dörren fri,
fritt mitt hjärta, som du borrar djupt din rovdjursnäbb uti?
Korpen svarade: förbi!
- Vingen ej han röra gitter; – kvar sen årtal han sitter, 18
sitter över dörrn och stirrar med en blick av häxeri.
Och när lampans skimmer strömmar över hans och mina drömmar,
ser jag, hur hans skugga faller över golv och draperi.
O, den hemska svarta skuggan dväljes jämt min själ uti,
suckande: förbi, förbi!

(fortsättning följer)